

10-May, 2026-yil

OLIIY TA’LIM TALABALARIDA TANQIDIY FIKRLASH KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISHNING INNOVATSION PEDAGOGIK MEXANIZMLARI

Qodirjonova Madinabonu 7Akmaljon qizi

Farg‘ona davlat universiteti

Pedagogika tarixi va nazariyasi mutaxassisligi 2-bosqich magistri

madinaqodirjonova52@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu tezisdagi oliy ta’lim tizimida talabalarning tanqidiy fikrlash kompetensiyasini rivojlantirishning zamonaviy metodik ta’minoti, pedagogik yondashuvlar, innovatsion texnologiyalar va ularning amaliy ahamiyati yoritiladi. Interfaol metodlar, muammoli ta’lim, raqamli texnologiyalar va reflektiv yondashuvlarning ta’lim jarayonidagi o‘rni tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari talabalarda mustaqil fikrlash, tahliliy yondashuv va mantiqiy xulosa chiqarish ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiluvchi metodik asoslarni taklif etadi.*

Kalit so‘zlar: *tanqidiy fikrlash, oliy ta’lim, metodik ta’minot, interfaol metodlar, muammoli ta’lim, refleksiya, kompetensiya, pedagogik texnologiyalar.*

KIRISH

Bugungi globallashuv va axborotlashuv jarayonlari jadallashgan davrda oliy ta’lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri talabalarda mustaqil, tanqidiy va tahliliy fikrlashni shakllantirishdir. Zamonaviy jamiyat nafaqat bilimli, balki axborotni tahlil qila oladigan, uni baholay oladigan va asosli xulosa chiqara oladigan mutaxassislarga ehtiyoj sezmoqda. Shu nuqtayi nazardan, tanqidiy fikrlash kompetensiyasi oliy ta’lim jarayonining asosiy komponentlaridan biri sifatida qaraladi.

Tanqidiy fikrlash — bu olingan axborotni chuqur tahlil qilish, uning ishonchliligini baholash, mantiqiy bog‘liqliklarni aniqlash va asosli qaror qabul qilish jarayonidir. Ushbu kompetensiya talabaning nafaqat akademik faoliyatida, balki kelajakdagi kasbiy faoliyatida ham muhim o‘rin tutadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Tanqidiy fikrlash muammosi pedagogika va psixologiya fanlarida keng o‘rganilgan. J. Dyui reflektiv fikrlashni ta’lim jarayonining asosi sifatida ko‘rsatgan bo‘lsa, R. Ennis tanqidiy fikrlashni asosli qaror qabul qilish jarayoni sifatida izohlaydi. P. Facione, R. Paul va L. Elder tadqiqotlarida tanqidiy fikrlashning asosiy komponentlari sifatida tahlil, baholash, interpretatsiya, xulosa chiqarish va o‘z fikrini asoslash ko‘rsatib o‘tiladi.

O‘zbek pedagog olimlarining ilmiy izlanishlarida ham tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda interfaol metodlar va kompetensiyaviy yondashuv muhim o‘rin tutishi ta’kidlanadi. Shuningdek, zamonaviy ta’lim texnologiyalari bu jarayonni jadallashtiruvchi asosiy omil sifatida qaralmoqda.

10-May, 2026-yil

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida nazariy tahlil, pedagogik kuzatuv, qiyosiy tahlil, anketa so‘rovlari va pedagogik tajriba-sinov metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot oliy ta’lim muassasalarida tahsil olayotgan talabalar bilan olib borildi. Ularning tanqidiy fikrlash darajasi interfaol metodlar asosida tahlil qilindi va natijalar solishtirildi.

ASOSIY QISM

Zamonaviy metodik ta’minot tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda muhim o‘rin egallaydi. Interfaol ta’lim metodlari, muammoli o‘qitish, raqamli texnologiyalar va reflektiv yondashuvlar bu jarayonning asosiy komponentlari hisoblanadi.

Interfaol metodlar orasida “aqliy hujum”, “klaster”, “debat”, “keys-stadi” va “insert” usullari talabalarda mustaqil fikrlashni shakllantiradi. Ushbu metodlar muammoga turli nuqtayi nazardan yondashish, tahlil qilish va asoslash ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Muammoli ta’lim texnologiyasi talabaning bilimni tayyor holda qabul qilmasdan, balki uni mustaqil izlanish orqali egallashiga asoslanadi. Bu jarayon muammoni aniqlash, gipoteza ilgari surish, ma’lumot to‘plash, tahlil qilish va xulosa chiqarish bosqichlaridan iborat.

Raqamli ta’lim texnologiyalari (Moodle, Google Classroom, onlayn testlar va virtual platformalar) talabalarda mustaqil o‘rganish va tahliliy fikrlashni kuchaytiradi. Bu vositalar o‘quv jarayonini interaktiv va samarali qiladi.

Reflektiv yondashuv esa talabaning o‘z faoliyatini tahlil qilish va baholashiga asoslanadi. Bu orqali u o‘z xatolarini anglaydi va o‘zini rivojlantirishga intiladi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, interfaol va muammoli ta’lim metodlari qo‘llanilgan guruhlarda talabalarning tanqidiy fikrlash darajasi sezilarli darajada oshgan. Ular muammoli vaziyatlarni tahlil qilishda faolroq bo‘lib, mustaqil qaror qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantirgan.

Shuningdek, an’anaviy ma’ruza tizimi tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda yetarli samaradorlik bermasligi aniqlandi. Zamonaviy metodlar esa talabalarni faol subyektga aylantiradi.

XULOSA

Oliy ta’lim tizimida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish zamonaviy pedagogikaning eng dolzarb vazifalaridan biridir. Interfaol metodlar, muammoli ta’lim, raqamli texnologiyalar va reflektiv yondashuvlarning uyg‘unligi talabalarda mustaqil fikrlash, tahlil qilish va mantiqiy xulosa chiqarish ko‘nikmalarini shakllantiradi. Shu bois oliy ta’lim jarayonida innovatsion metodik ta’minotni keng joriy etish muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Dewey J. How We Think. Boston, 1933.
2. Ennis R. H. Critical Thinking. New Jersey, 1996.
3. Facione P. A. Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus. 1990.

10-May, 2026-yil

4. Paul R., Elder L. Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Learning. 2014.
5. O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasi.
6. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar bo‘yicha o‘quv qo‘llanmalar.